

POSUDEK

pověřeného akademického pracovníka na rigorosní práci Mgr Rostislava Koláře

IDEA HUMANITY V MODERNÍM PRÁVNÍM ŘÁDU

Obecná charakteristika práce

Předložená rigorosní práce čítá celkem 244 stran včetně použité odborné literatury, použitých právních předpisů a judikatury, jakož i abstraktu. Zvláště je předaslán obsah a úvodní strany. Práce je tradičně rozvržena na část všeobecnou věnovanou kategoriím a právním pojmům včetně geneze a stručného historického pohledu na fenomén ideje humanity. Část zvláště se zabývá ústavním zakotvením ideje humanity v právních rádech vybraných států Evropy a zaměřuje se na úvahy o humanitní ideji v českém ústavním právu *de constitutione lata et de constitutione ferenda*. Obě části práce jsou zakončeny v závěrečné stati pod názvem *Appendix*, a to pohledem na osudy fenoménu humanity v návrzích československé ústavy zveřejněné jednak v průběhu roku 1989 a jednak na samém konci roku 1989.

Předmětem práce je kvalifikovaný pokus o zachycení tematiky ideje humanismu ve vztahu k modernímu právnímu řádu počínaje analýsou pojmu tohoto fenoménu a jeho osudů v dějinném toku, jakož i promítnutí do ústavních koncepcí České republiky a vybraných evropských států, až ke kritickému rozboru zmíněného jevu.

Cílem práce je dospět po nastínění přehledného vývoje předmětného pojmu a kritickém rozboru Ústavy České republiky z hlediska jeho akceptace k reálným návrhům novelizace Ústavy v duchu ideje humanismu.

Zhodnocení procesu tvorby práce

Autor práce postupoval při zpracování zvoleného tematu zcela samostatně s použitím rozsáhlého spektra kvalitní, vskutku reprezentativní odborné literatury (*circa* 500 pramenů) a souvisejících právních předpisů. Po předložení první verze práce pověřenému akademickému pracovníkovi ke konzultaci bylo zřejmé, že již její první znění splňuje běžné požadavky kladené na druh těchto prací. Přesto pověřený akademický pracovník-znaje odborné možnosti nynějšího rigorosanta již z doby vedení jeho výborné diplomové práce-doporučil autorovi práce za účelem jejího zkvalitnění ještě přepracování *mutatis mutandis*. K dobru věci samé autor práce po příslušné další konzultaci doporučení *motu proprio* vyhověl.

Zhodnocení vlastní práce

Z hlediska formální stránky práce: Vnější struktura práce, grafické zpracování názvů jednotlivých částí práce, způsob členění celé práce, jakož i poznámkový aparát (přes 2000 poznámek pod čarou) jsou na vysoké odborné úrovni a prakticky bez závad.

Z hlediska věcné stránky práce: Vnitřní struktura práce představuje logicky odůvodněný soubor odborně zpracovaných dílčích částí dané problematiky. Cenný je kritický průnik do podstaty věci spojený s návrhy legislativního východiska z namítaného pozitivně-právního stavu.

Závěrečná klasifikace práce

Posuzovaná rigorosní práce se vyznačuje značnou pečlivostí a odborností zpracování svého předmětu, jakož i duchem poctivého právního idealismu jejího zpracovatele. Po této stránce je práce

v rozhodujícím směru vyčerpávající. V práci se snoubí více právních odvětví, proto může být pro čtenáře mimo obor teoretické konstitucionalistiky nesnadno uchopitelná. Práce vychází z filosofického náhledu na fenomén ideje humanity promítnuté do státoprávní historie. Vedle teoreticko-právní a teoreticko-státní podstaty práce jí dominuje rozměr ústavněprávního pozitivismu a komparativismu na podkladě československé ústavněprávní historie. Jednotlivé thematické celky práce mají mnohde větší obsahový a významový přesah, než je inserováno v nadpisech kapitol a subkapitol.

Pokud jde o kritická hodnocení autorem petračtovaných ústav, lze s většinou z nich vyslovit souhlas. Například lze zcela souhlasit s názory autora na kvalitu textu Ústavy 9. května v porovnání s ústavou z roku 1960 (z hlediska formálního, zatímco z hlediska sociálního měla ústava z roku 1960 nesporné přednosti) a ústavou z roku 1993 (z hlediska formálního i materiálního). Opodstatněné jsou ve své většině i novelizační návrhy Ústavy České republiky, zejména pak návrhy na podporu přímé, tj. skutečné demokracie (referendum apod.), a to i v povolávání osob do státních funkcí a odvolávání z nich. V konkretizaci znění jednotlivých ustanovení novelizačních návrhů je třeba v zásadě respektovat autorskou licenci rigorosanta. Na druhé straně je třeba kriticky poznamenat, že i když byl autor veden hlavně snahou ústavně zakotvit aspekty humanitní ideje, opomněl v té souvislosti zároveň navrhnout odstranění nebo upravení i některých všeobecně známých (známých i autorovi práce) nedostatků platného textu Ústavy, ať už legislativně technických nebo věcných (viz např. Sborník z mezinárodní vědecké konference „25 let Ústavy České republiky. Aktuální otázky ústavního práva“. Olomouc 2017). Taktéž při souhrnném uvádění již novelizovaných ustanovení ústavy došlo k ojedinělým případům lapsu (*lapsus calami*), např. když autor v čl. 54 Ústavy ponechal staré neplatné znění čl. 54 (str. 188). K větší přehlednosti by jistě přispělo úplné zveřejnění textu celé novelizované ústavy než pouze její útržkovitá presentace, tzn. jen částí novelovaných. Konečně nelze úplně přejít pohodlným mlčením otázku formálního právního státu *a contrario* materiálního právního státu, tak jak je v textu práce zmíněna a citována z použitých zdrojů (str. 59-63). Tento poměr-jako zásadního protikladu obou pojetí právního státu-není totiž otázkou nespornou, protože se za ní může skrývat kýžený prostor pro právní anarchii vyhovující určitému spektru lidí v určitých povoláních. Ostatně jistě zkušenosti z fungování ústavního soudu zde jsou. Může totiž ono proklamované odvolávání se na podstatu tzv. materiálního právního státu souviset s hledáním cest jak prosadit správní, ale zejména soudní libovůli pod rouškou nevázaného hledání spravedlnosti, tzn. rozhodování i mimo rámec platných zákonů. Proto podle názoru hodnotitele práce nelze s konstrukcí materiálního právního státu postaveného *a priori* jako *res contraria* formálního právního státu souhlasit, natož ji chválit. V podstatě správný názor v této oblasti drží např. prof. Gerloch (legalita podepřená legitimitou) na rozdíl od prof. Klokočky. Demokratický právní stát má být založen na svrchovanosti lidu, tedy i svrchovanosti zákona, nikoliv na svrchovanosti úředníků a soudců.

K pozitivním stránkám práce patří i další autorem presentovaná stanoviska jako je např. fikce právní pojistky v podobě druhé komory, mylný názor prof. Klokočky na podstatu ústavního státu, demokratický deficit ústavního soudu aj. Přehlédnout proto nelze ani autorem konstatované přednosti sociálně demokratické povahy zakotvené v návrhu nové Ústavy Československé socialistické republiky (předkladatel Komise KSČ a NF ČSSR), zveřejněné v polovině roku 1989. Stejně tak jistě humanitně demokratické přednosti obsažené v návrhu nové Ústavy Československé republiky z prosince 1989 (předkladatel Občanské fórum), a to v obou případech oproti textu platné ústavy z roku 1993. Také se lze ztotožnit se zmíněným pojetím humanismu jako pravé podstaty demokracie oproti liberalismu. T. G. Masaryk a jiní myslitelé kladli liberalismus jako protiklad skutečné demokracie. Ostatně liberalismus choval vždy nesmiřitelný odpor k demokratické rovnosti. Vždyť ideálem autentického liberalismu nebyla demokratická republika, nýbrž osvícená dědičná monarchie a mythus, že mezi zájmy jednotlivce a zájmy společenského celku není žádného rozporu, že tedy stačí

ponechat volnou cestu individuálnímu egoismu, aby svět automaticky dospěl k „blahobytu národů“. A to vše s neblaze proslulou liberalistickou zásadou, že všechno v životě lidském se má ponechat na pospas osudu (*laissez faire, laissez passer, la nature va d'elle même*) a kde se hodnota člověka měří tím, kolik majetku nashromáždí a hodnota pravdy jen její praktickou užitečností. Liberalistická lhostejnost mravní i duchovní nestojí člověka velké úsilí, a proto se jistě snáz šíří, zatímco o dobré věci, jako je humanismus, je třeba usilovat.

Na závěr ještě poznámka k období před přijetím dnes platné ústavy z roku 1993. Pro úplnost je třeba podotknout, že před vydáním Ústavy České republiky - stížené nedostatkem jak kvalifikované přípravy, tak i kvalifikované oponentury a stejně tak veřejné diskuse - byly připravovány i jiné návrhy ústavy, které však byly oficiálně ignorovány. Jednou z nich byl návrh připravovaný na půdě Československé strany sociálně demokratické-odborný konsulent z Ústavu státu a práva ČSAV prof. F. Šamalík a návrh připravovaný na půdě Československé strany socialistické-odborný konsulent z Ústavu státu a práva ČSAV Dr J. Pinz. Oba návrhy počítaly se zemským zřízením.

Po vyhodnocení všech stránek předložené rigorosní práce lze jednoznačně konstatovat, že práce zjevně překračuje požadavky na tyto práce kladené a lze ji považovat za práci povytce nadprůměrnou. Proto

d o p o r u č u j i

tuto rigorosní práci k vykonání obhajoby, v jejímž rámci kladu rigorosantovi tyto otázky:

1) **Jaký charakter mají mít novelizovaná ustanovení ústavy**, do nichž se promítla idea humanity? Tedy mají mít pouze deklaratorní povahu (jako nezávazný monolog zákonodárce) nebo to mají být přímo aplikovatelné právní normy anebo mají mít jiný právní význam? Jakou sankcí by mělo být stíháno jejich porušení?

2) Chápeme-li humanitu jako kultivovaný vztah ke člověku, jako ohleduplnost ke druhým a respekt k jejich lidské důstojnosti ve smyslu snahy pomoci slabším, utiskovaným a potřebným (např. poskytování sociálních dávek osobám bez vlastní viny nepracujícím), pak vzniká dnes velmi praktická otázka **jak zamezit zneužívání existujících prvků humanitní demokracie ze strany tzv. sociálně nepřizpůsobivých občanů** pocházejících zejména z různých etnických a národnostních menšin, např. příslušníků cikánského etnika?

V Praze dne 9. října 2018

JUDr Jan Pinz, Ph.D.

pověřený akademický pracovník